

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ Ε.Μ. κατά ΕΛΛΑΔΑΣ

(Προσφυγή αριθ. 33977/06)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

22 Μαΐου 2008

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί τυπικές διορθώσεις.

-Ακριβές αντίγραφο.

Στρασβούργο, 22.05.2008

(υπογραφή)

A. WAMPACH – Αναπληρωτής Γραμματέας Τμήματος

Στην υπόθεση Ε.Μ. κατά Ελλάδας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα),
συνεδριάζοντας σε τμήμα αποτελούμενο από τους:

Nina Vajić, *πρόεδρο,*

Χρήστο Ροζάκη,

Khanlar Hajiyev,

Dean Spielmann,

Sverre Erik Jebens

Giorgio Malinverni,
Γεώργιο Νικολάου, *δικαστές*,
και τον André Wampach, *αναπληρωτή γραμματέα τμήματος*.

Αφού διασκέφθηκε σε συμβούλιο στις 29 Απριλίου 2008,
Εκδίδει την πιο κάτω απόφαση, η οποία ελήφθη την ημερομηνία αυτή:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση έχει εισαχθεί με μία προσφυγή (αριθ. 33977/06) στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας από έναν υπήκοο του Κράτους αυτού, τον κύριο Ε Μ («ο προσφεύγων»), ο οποίος προσέφυγε ενώπιον του Δικαστηρίου στις 5 Ιουλίου 2006 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Ο προσφεύγων εκπροσωπείται από την κυρία Μ. Αλεξοπούλου και τον κύριο Ι. Κτιστάκη, δικηγόρους του συλλόγου της Αθήνας και της Θήβας αντίστοιχα. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους απεσταλμένους του αντιπροσώπου της, κύριο Σ. Σπυρόπουλο, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και κυρία Σ. Τρέκλη, δικαστική αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Ο προσφεύγων παραπονείται για παραβίαση της αρχής της ισότητας των όπλων και προσβολή του δικαιώματός του για σεβασμό της περιουσίας του.

4. Στις 4 Μαΐου 2007, το Δικαστήριο αποφάσισε να κοινοποιήσει στην Κυβέρνηση την αιτίαση την ελκόμενη από το δικαίωμα του προσφεύγοντος για σεβασμό της περιουσίας του. Επικαλούμενο τις διατάξεις του άρθρου 29 § 3 της Σύμβασης, αποφάσισε να εξετάσει συγχρόνως το παραδεκτό και το βάσιμο της υπόθεσης.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Ι. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

5. Ο προσφεύγων έχει γεννηθεί το 1953 και κατοικεί στην Αθήνα.

6. Γιατρός στο επάγγελμα, ο προσφεύγων εργαζόταν ως εσωτερικός γιατρός στο Σισμανόγλειο, δημόσιο νοσοκομείο της Αθήνας, στη βάση μίας σύμβασης εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου. Στις 20 Νοεμβρίου 2000, κατέθεσε

ενώπιον του Ειρηνοδικείου Αμαρουσίου αγωγή σε βάρος του νοσοκομείου με την οποία ζητούσε την καταβολή των οφειλόμενων μισθών για την περίοδο από Ιανουάριο έως Σεπτέμβριο 1998, συνολικού ποσού 1.637.669 δραχμών (4.806 ευρώ). Ζητούσε το ποσό αυτό να προσαυξηθεί με τόκους υπερημερίας, σύμφωνα με τα ποσοστά τόκου που προβλέπει ο νόμος αριθ. 876/1979 για τις οφειλές μεταξύ ιδιωτών ή τις οφειλές ιδιωτών έναντι νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου. Στην περίπτωση του, το ποσοστό αυτό θα ήταν 27% για ένα μέρος της περιόδου που έπρεπε να ληφθεί υπόψη και 23% για το υπόλοιπο. Η αγωγή αυτή κοινοποιήθηκε στο νοσοκομείο στις 5 Δεκεμβρίου 2000.

7. Στις 19 Νοεμβρίου 2001, το δικαστήριο αναγνώρισε την υποχρέωση του νοσοκομείου να καταβάλει στον προσφεύγοντα το σύνολο του αιτούμενου ποσού, προσαυξημένο με τόκους ίσους με το νόμιμο ποσοστό του 6% ετησίως, όπως προβλέπει ο νόμος αριθ. 496/1974 σχετικά με τις οφειλές των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου. Το δικαστήριο, το οποίο είχε κατανείμει το ποσό προς καταβολή, σημείωσε επιπλέον ότι οι τόκοι επί των διαφόρων ποσών που είχαν καθορισθεί κατ'αυτόν τον τρόπο έπρεπε να καταβληθούν από την επομένη της λήξης της προθεσμίας καταβολής, εν προκειμένω από τις 15 Φεβρουαρίου 1998 για το πρώτο μέρος του κεφαλαίου και από τις 15 Οκτωβρίου 1998 για το τελευταίο (απόφαση αριθ. 925/2001).

8. Στις 8 Απριλίου και 12 Δεκεμβρίου 2002 αντίστοιχα, το νοσοκομείο και ο προσφεύγων άσκησαν έφεση.

9. Στις 30 Απριλίου 2003, το Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών, αποφαινόμενο σε δεύτερο βαθμό, έκρινε ότι η διαφοροποίηση στον καθορισμό του ποσοστού των τόκων υπερημερίας ανάλογα με τον οφειλέτη ευεργετούσε παρανόμως τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και δεν δικαιολογείτο από κανένα λόγο δημοσίου συμφέροντος, καθώς το απλό ταμειακό συμφέρον δεν μπορεί να θεωρηθεί τέτοιος λόγος. Πραγματοποιώντας εκτενή αναφορά στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, το δικαστήριο κατέληξε ότι η εφαρμογή του νόμου αριθ. 496/1974 ήταν αντίθετη προς την αρχή της ισότητας των όπλων και παραβίαζε τα άρθρα 6 § 1 της Σύμβασης και 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1. Ως εκ τούτου, έκανε δεκτή την έφεση του προσφεύγοντος και αναπροσάρμοσε τα οφειλόμενα ποσά για τόκους υπερημερίας. Ομοίως με το ειρηνοδικείο, το πολυμελές πρωτοδικείο αποφάσισε επίσης ότι οι τόκοι υπερημερίας ήταν καταβλητέοι από την επομένη της λήξης της προθεσμίας καταβολής (απόφαση αριθ. 2515/2003).

10. Στις 29 Ιουλίου 2003, το νοσοκομείο άσκησε αίτηση αναίρεσης.

11. Στις 15 Φεβρουαρίου 2005, το δεύτερο τμήμα του Αρείου Πάγου παρέπεμψε την υπόθεση ενώπιον της ολομέλειας προκειμένου να αποφανθεί επί της συμμόρφωσης του νόμου αριθ. 496/1974 με το Σύνταγμα και τη Σύμβαση (απόφαση αριθ. 248/2005).

12. Στις 12 Ιανουαρίου 2006, η ολομέλεια του Αρείου Πάγου έκρινε ότι, σε ό,τι αφορά τις οφειλές νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, ο καθορισμός των τόκων υπερημερίας σε ποσοστό κατώτερο από εκείνο που εφαρμόζεται για τους ιδιώτες δεν παραβίαζε ούτε το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης ούτε το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1. Ειδικότερα, το ανώτατο δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης δεν εμπόδιζε τον νομοθέτη να λάβει ειδικά μέτρα για μία κατηγορία προσώπων, εφόσον τούτο επιβάλλεται από λόγους δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος, όπως για παράδειγμα η δημόσια υγεία. Επιπλέον, το ανώτατο δικαστήριο, παραδεχόμενο ότι το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 προστάτευε την περιουσία του δανειστή, υποστήριξε ότι έπρεπε ομοίως να προστατεύεται η περιουσία του νοσοκομείου προκειμένου να επιτραπεί σε αυτό να εξυπηρετεί απρόσκοπτα το δημόσιο συμφέρον. Υπό το φως των συλλογισμών αυτών, ο Άρειος Πάγος, κατά πλειοψηφία, αναίρεσε την προσβαλλόμενη απόφαση και παρέπεμψε την υπόθεση ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου για επανεξέταση.

13. Σύμφωνα με την μειοψηφήσασα γνώμη οκτώ δικαστών, ο καθορισμός των τόκων υπερημερίας που εφαρμόζονται στα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου σε ποσοστό σχεδόν τέσσερις φορές κατώτερο από εκείνο που εφαρμόζεται στους ιδιώτες συνιστούσε μη αποδεκτή προνομιακή μεταχείριση, διότι οδηγούσε σε μείωση της οφειλόμενης αποζημίωσης. Κατά την άποψή τους, το απλό ταμειακό συμφέρον του νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου δεν μπορούσε να εξομοιωθεί με το δημόσιο ή γενικό συμφέρον και δεν μπορούσε να αιτιολογήσει την παραβίαση της αρχής της ισότητας των όπλων ή του δικαιώματος για σεβασμό της περιουσίας του δανειστή που η επίδικη ρύθμιση επέφερε (απόφαση αριθ. 3/2006).

14. Ο προσφεύγων δεν ανέφερε αν προέβη σε ενέργειες ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου το οποίο, σε κάθε περίπτωση, δεσμεύεται από τα συμπεράσματα του ανώτατου δικαστηρίου.

II. ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ

15. Το νομοθετικό διάταγμα αριθ. 496 της 19 Ιουλίου 1974 έχει ως εξής:

Άρθρο 7

«Ο νόμιμος και ο της υπερημερίας τόκος κάθε οφειλής νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου ανέρχεται σε 6% ετησίως, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά με σύμβαση ή ειδικό νόμο και αρχίζει από την επίδοση της αγωγής.»

Η διάταξη αυτή τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου 1977.

16. Με την απόφαση αριθ. 2748/2006, το δέκατο έκτο τμήμα του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών έκρινε, ομόφωνα, ότι η εφαρμογή του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 496/1974 ήταν αντίθετη προς την αρχή της ισότητας των όπλων και του δικαιώματος σεβασμού της περιουσίας. Στις 19 Μαρτίου 2007, το πρώτο τμήμα του Συμβουλίου της Επικρατείας, αποτελούμενο από επτά δικαστές, έκρινε, ομόφωνα, ότι η διαφοροποίηση στον καθορισμό του ποσοστού των τόκων υπερημερίας ανάλογα με τον οφειλέτη δεν αιτιολογείτο από κανένα σκοπό δημοσίου συμφέροντος. Παρέπεμψε λοιπόν την υπόθεση που είχε εισαχθεί ενώπιόν του ενώπιον της ολομέλειας προκειμένου να αποφανθεί επί της συμμόρφωσης του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 496/1974 προς το Σύνταγμα και τη Σύμβαση (απόφαση αριθ. 802/2007).

17. Το άρθρο 21 του νομοθετικού διατάγματος της 26 Ιουνίου/10 Ιουλίου 1944 «περί κώδικα νόμων περί δικών του Δημοσίου» προβλέπει:

Τόκοι υπερημερίας

«Το ποσοστό των νόμιμων και των υπερημερίας τόκων κάθε οφειλής του Δημοσίου ορίζεται σε 6% ετησίως (...). Οι εν λόγω τόκοι αρχίζουν από την ημερομηνία επίδοσης της αγωγής.»

18. Σύμφωνα με πάγια νομολογία του Αρείου Πάγου (Α.Π. (Ολ.) 40/2002, Α.Π. 1682/2000, Α.Π. 945/2001, Α.Π. 854/2005), σε ό,τι αφορά τους μισθούς, τα επιδόματα και τις αμοιβές, το άρθρο 655 του Αστικού Κώδικα καθιερώνει τη δήλη ημέρα, κατά τρόπο που μετά την πάροδο αυτής καθίσταται ο εργοδότης υπερήμερος κατά το άρθρο 341 § 1 του Αστικού Κώδικα και οφείλει έκτοτε τόκους υπερημερίας δυνάμει του άρθρου 345 α) του Αστικού Κώδικα.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

I. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 1 ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΑΡΙΘ.1

19. Ο προσφεύγων παραπονείται για παραβίαση του δικαιώματός του για σεβασμό της περιουσίας του, όπως το εγγυάται το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1, το οποίο έχει ως εξής:

«Έκαστο φυσικό ή νομικό πρόσωπο έχει δικαίωμα στον σεβασμό της περιουσίας του. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί της ιδιοκτησίας του παρά μόνον για λόγους δημόσιας ωφέλειας και σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από τον νόμο και τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου.

Οι προηγούμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα των Κρατών να θεσπίζουν τους νόμους που κρίνουν απαραίτητους για να ρυθμίσουν τη χρήση των αγαθών σύμφωνα με το γενικό συμφέρον και να εξασφαλίσουν την πληρωμή των φόρων ή άλλων συνεισφορών ή των προστίμων.»

A. Επί του παραδεκτού

20. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η υπόθεση εκκρεμεί επί του παρόντος ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου, το οποίο αποφαίνεται σε δεύτερο βαθμό, κατόπιν της παραπομπής από τον Άρειο Πάγο. Ο προσφεύγων δεν έχει ενημερώσει αν προέβη σε ενέργειες ενώπιον του εν λόγω δικαστηρίου. Το Δικαστήριο σημειώνει εν τούτοις ότι, αν το Πολυμελές Πρωτοδικείο επιληφθεί εκ νέου της υπόθεσης, θα πρέπει να συμμορφωθεί με τα συμπεράσματα του Αρείου Πάγου και να απορρίψει την αίτηση του προσφεύγοντος. Είναι εμφανές ως εκ τούτου ότι ο προσφεύγων, ο οποίος προσέφυγε ενώπιον του Δικαστηρίου παρόλο που η διαδικασία δεν έχει ολοκληρωθεί επισήμως, στηρίζει την προσφυγή αυτή στο γεγονός ότι η παραπεμφθείσα διαδικασία αποκλείεται να έχει ευνοϊκή έκβαση για εκείνον. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι η προσέγγιση αυτή είναι εύλογη. Υπό αυτές τις συνθήκες, συντρέχει λόγος να κριθεί ότι η οριστική εσωτερική απόφαση είναι εν προκειμένω η απόφαση που εκδόθηκε από την ολομέλεια του Αρείου Πάγου (βλέπε, προς αυτή την

κατεύθυνση, μεταξύ πολλών άλλων, *Κυριακάκου και Κυριακάκος κατά Ελλάδας* (déc.), αριθ. 21813/02, 19 Μαΐου 2005).

21. Το Δικαστήριο διαπιστώνει επιπλέον ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Σημειώνει επιπλέον ότι αυτή δεν προσκρούει σε κανέναν άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

22. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι ο προσφεύγων δεν είναι κάτοχος «περιουσίας» με την έννοια του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1, διότι δεν έλαβε τελεσίδικη δικαστική απόφαση που να διατάσσει το Δημόσιο να του καταβάλει ποσοστό τόκου ανώτερο του 6%. Αντιθέτως μάλιστα, το ανώτατο εθνικό δικαστήριο απέρριψε το αίτημα αυτό με τρόπο αμετάκλητο, σύμφωνα με την πάγια νομολογία επί του ζητήματος αυτού.

23. Επικουρικώς, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι αν υποτεθεί ότι υφίσταται επέμβαση, αυτή εμπίπτει στο πεδίο του δεύτερου εδαφίου του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1, προβλέπεται από το νόμο και τηρεί μία δίκαιη ισορροπία με τον επιδιωκόμενο σκοπό γενικού συμφέροντος, ο οποίος είναι εν προκειμένω η προστασία της περιουσίας ενός δημόσιου νοσοκομείου. Η Κυβέρνηση προσθέτει ότι κατά την επίδικη περίοδο, το ποσοστό πληθωρισμού κυμαινόταν μεταξύ 2,6 και 3,6%. Ως εκ τούτου, ορίζοντας το ποσοστό των τόκων υπερημερίας σε 6%, τα επιληφθέντα δικαστήρια δεν μείωσαν την αξία της αξίωσης του προσφεύγοντος, αλλά αντιθέτως την αύξησαν.

24. Ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι ο Άρειος Πάγος αναγνώρισε σαφώς το δικαίωμά του να λάβει τόκους υπερημερίας και, για τον λόγο αυτό, το ανώτατο δικαστήριο προέβη, σε ένα δεύτερο επίπεδο, στον έλεγχο της νομιμότητας της επίδικης επέμβασης. Υποστηρίζει ότι μπορούσε ως εκ τούτου να ισχυρίζεται ότι είχε τουλάχιστον «νόμιμη προσδοκία» να αποκτήσει την πραγματική απόλαυση ενός δικαιώματος ιδιοκτησίας. Ως προς τούτο, αναφέρεται στη μεταστροφή της νομολογίας ως προς το ζήτημα αυτό (βλέπε πιο πάνω παράγραφο 16) η οποία επίσης συνηγορεί υπέρ των θέσεών του.

25. Ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι ο καθορισμός του ποσοστού των τόκων υπερημερίας σε 6%, ενώ κατά την περίοδο των πραγματικών περιστατικών το ποσοστό που εφαρμοζόταν στους ιδιώτες κυμαινόταν μεταξύ 23% και 27%, μείωσε

την αξία της αξιώσής του, χωρίς τούτο να δικαιολογείται από κανένα σκοπό δημοσίου συμφέροντος. Σημειώνει ότι το ποσοστό του 6% ετησίως προβλέπεται από το νομοθετικό διάταγμα αριθ. 496/1974, το οποίο αποτελεί νόμο ο οποίος ψηφίστηκε λίγες ημέρες πριν την πτώση της δικτατορίας των συνταγματαρχών στην Ελλάδα και επαναλαμβάνει, κατά λέξη, η αρχική διάταξη, ένα νόμο του 1909. Κατά την άποψή του, το μέτρο αυτό αποσκοπεί στην απόκρυψη της κακής διοίκησης των νομικών προσώπων του ελληνικού δημοσίου δικαίου και διαταράσσει τη δίκαιη ισορροπία που πρέπει να υφίσταται μεταξύ της προστασίας του δικαιώματος σεβασμού της περιουσίας και των απαιτήσεων του γενικού συμφέροντος.

26. Σύμφωνα με την νομολογία του Δικαστηρίου, το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 περιέχει τρεις χωριστούς κανόνες: Ο πρώτος κανόνας, ο οποίος διατυπώνεται στην πρώτη φράση του πρώτου εδαφίου και είναι γενικής φύσεως, θεσπίζει την αρχή του σεβασμού της ιδιοκτησίας. Ο δεύτερος κανόνας, ο οποίος περιέχεται στη δεύτερη φράση του ίδιου εδαφίου, αφορά τη στέρηση της ιδιοκτησίας και την υπάγει σε ορισμένους περιορισμούς. Ο τρίτος κανόνας, ο οποίος διατυπώνεται στο δεύτερο εδάφιο, αναγνωρίζει ότι τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν την εξουσία, μεταξύ άλλων, να ρυθμίζουν τη χρήση της περιουσίας κατά το γενικό συμφέρον. Δεν πρόκειται ωστόσο για κανόνες που στερούνται σχέσης μεταξύ τους. Ο δεύτερος και ο τρίτος κανόνας, οι οποίοι αφορούν ειδικές περιπτώσεις επέμβασης στο δικαίωμα της ιδιοκτησίας, πρέπει να ερμηνεύονται υπό το φως της γενικής αρχής που καθιερώνει ο πρώτος κανόνας.

27. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει επιπλέον ότι η «περιουσία» με την έννοια του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 μπορεί να είναι είτε «υφιστάμενη περιουσία» (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Van der Musselle κατά Βελγίου*, απόφαση της 23 Νοεμβρίου 1983, série A αριθ. 70, σελ. 23, § 48) ή περιουσιακές αξίες, συμπεριλαμβανομένων των αξιώσεων, δυνάμει των οποίων ο προσφεύγων μπορεί να υποστηρίξει ότι έχει τουλάχιστον «νόμιμη προσδοκία» να αποκτήσει την πραγματική απόλαυση ενός δικαιώματος ιδιοκτησίας (*Malhous κατά Δημοκρατίας της Τσεχίας* (déc.) [GC], αριθ. 33071/96, CEDH 2000-XII, *Kopecký κατά Σλοβακίας* [GC], αριθ. 44912/98, § 35, CEDH 2004-IX).

28. Εν προκειμένω, τα επιληφθέντα δικαστήρια αναγνώρισαν ότι το νοσοκομείο είχε μία οφειλή 4.806 ευρώ έναντι του προσφεύγοντος και ότι το ποσό αυτό έπρεπε να προσαυξηθεί με τόκους υπερημερίας. Είχαν ως εκ τούτου δημιουργήσει σε όφελος του προσφεύγοντος μία αξίωση σχετικά με τους τόκους

υπερμερίας η οποία ήταν επαρκώς αποδεδειγμένη ώστε να είναι απαιτητή (βλέπε ειδικότερα *Ελληνικά Διυλιστήρια Στραν και Στρατής Ανδρεάδης κατά Ελλάδας*, απόφαση της 9 Δεκεμβρίου 1994, série A, no. 301-B, σελ. 84, § 59). Το ερώτημα που τίθεται ως εκ τούτου είναι κατά πόσον η διαφορά μεταξύ του ποσοστού των τόκων υπερμερίας που εφαρμόζεται στις οφειλές του Δημοσίου και εκείνου που εφαρμόζεται στις οφειλές των ιδιωτών προκάλεσε στον προσφεύγοντα μία βλάβη που αντίκειται στις απαιτήσεις του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 (βλέπε, *mutatis mutandis*, *Aktas και λοιποί κατά Τουρκίας*, αριθ. 19264/92, §§ 32-34, 30 Ιανουαρίου 2001).

29. Το Δικαστήριο σημειώνει, καταρχήν, ότι το νοσοκομείο εναντίον του οποίου στράφηκε ο προσφεύγων δεν κλήθηκε εν προκειμένω να ενεργήσει ως κάτοχος της δημόσιας εξουσίας αλλά εξομοιώθηκε με ένα ιδιώτη εργοδότη. Πράγματι, η διαφορά γεννήθηκε μέσα στο πλαίσιο μίας σύμβασης εργασίας ιδιωτικού δικαίου, πλαίσιο στο οποίο το νοσοκομείο όφειλε να μπορεί να αναλάβει τα ίδια καθήκοντα έναντι των υπαλλήλων του με τους λοιπούς εργοδότες του ιδιωτικού τομέα, χωρίς να επικαλείται δημόσια προνόμια προκειμένου να μειώσει τις οφειλές του. Εν τούτοις, επικαλούμενο την ιδιότητά του ως νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου, το νοσοκομείο επέτυχε να τύχει ενός ποσοστού σχεδόν τέσσερις φορές μικρότερου από εκείνο που εφαρμοζόταν στους ιδιώτες κατά την ίδια περίοδο. Το Δικαστήριο πρέπει ως εκ τούτου να αξιολογήσει αυτή τη μείωση της αξίωσης του προσφεύγοντος, χωρίς ωστόσο να λάβει υπόψη, όπως προτείνει η Κυβέρνηση, το ποσοστό πληθωρισμού για την επίδικη περίοδο, καθώς το ζήτημα αυτό δεν σχετίζεται με την αιτίαση του προσφεύγοντος, ο οποίος δεν παραπονείται *in abstracto* για το καθορισθέν ποσοστό αλλά για τη διαφορά μεταξύ των ποσοστών ανάλογα με την ταυτότητα του οφειλέτη.

30. Το Δικαστήριο παραδέχεται ότι τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου μπορούν να χαίρουν, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, προνομίων και ασυλιών που τους επιτρέπουν να εκτελούν αποτελεσματικά τις αποστολές τους δημοσίου δικαίου. Εν τούτοις, εκτιμά ότι μόνο η υπαγωγή στη δομή του Δημοσίου δεν επαρκεί από μόνη της για να νομιμοποιήσει, υπό οποιεσδήποτε συνθήκες, την εφαρμογή δημόσιων προνομίων, αλλά θα πρέπει αυτή να καθίσταται αναγκαία για την ορθή άσκηση των δημοσίων καθηκόντων (βλέπε, *mutatis mutandis*, *Beer et Regan κατά Γερμανίας* [CG], αριθ. 28934/95, §§ 53 και 57, 18 Φεβρουαρίου 1999, *Hirschhorn κατά Ρουμανίας*, αριθ. 29294/02, §§ 92-100, 26 Ιουλίου 2007).

31. Ωστόσο, το Δικαστήριο δεν μπορεί να δεχθεί τη θέση της Κυβέρνησης, σύμφωνα με την οποία η διαφοροποίηση στον καθορισμό του ποσοστού των τόκων υπερημερίας ήταν αναγκαία στην προκειμένη περίπτωση προκειμένου να διασφαλισθεί η απρόσκοπτη λειτουργία του νοσοκομείου. Όπως ορθά εξέφρασαν το Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών και οι δικαστές του Αρείου Πάγου στη μειοψηφήσασα άποψή τους (βλέπε πιο πάνω παράγραφοι 9 και 13), το απλό ταμειακό συμφέρον του νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου δεν μπορεί να εξομοιωθεί με το δημόσιο ή γενικό συμφέρον και δεν μπορεί να δικαιολογήσει την παραβίαση του δικαιώματος για σεβασμό της περιουσίας του δανειστή που επιφέρει η επίδικη ρύθμιση. Επιπλέον, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η Κυβέρνηση δεν προβάλλει καμία άλλη εύλογη και αντικειμενική αιτία που θα μπορούσε να αιτιολογήσει τον διαχωρισμό ως προς τις απαιτήσεις του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 (βλέπε, *mutatis mutandis*, *Λάρκος κατά Κύπρου*, αριθ. 29515/95, § 31, CEDH 1999-I).

32. Τα στοιχεία αυτά είναι αρκετά για να συμπεράνει το Δικαστήριο ότι ο καθορισμός των τόκων υπερημερίας που όφειλε το νοσοκομείο, νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, σε ποσοστό σχεδόν τέσσερις φορές κατώτερο από εκείνο που εφαρμοζόταν στους ιδιώτες κατά την ίδια περίοδο, προσέβαλε το δικαίωμα του προσφεύγοντος για σεβασμό της περιουσίας του με την έννοια του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1.

Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση της διάταξης αυτής.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

33. Ο προσφεύγων παραπονείται επιπλέον για παραβίαση της αρχής της ισότητας των όπλων. Υποστηρίζει ότι κανένας σκοπός δημοσίου συμφέροντος δεν αιτιολογούσε τη προνομιακή μεταχείριση που δόθηκε στην αντίδικη πλευρά, ένα νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, όσον αφορά τον καθορισμό του ποσοστού των τόκων υπερημερίας. Επικαλείται το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης, τα εφαρμοστέα τμήματα του οποίου έχουν ως εξής:

«1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δικαίως (...) υπό (...) δικαστηρίου (...), το οποίον θα αποφασίση (...) επί των

αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...).»

Επί του παραδεκτού

34. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η αρχή της ισότητας των όπλων –ένα εκ των στοιχείων της ευρύτερης έννοιας της δίκαιης δίκης- απαιτεί να προσφέρεται σε κάθε διάδικο η δυνατότητα να παρουσιάσει την υπόθεσή του σε συνθήκες που δεν τον θέτουν σε σαφώς μειονεκτική θέση έναντι της αντίδικης πλευράς (βλέπε, μεταξύ άλλων, *Πλατάκου κατά Ελλάδας*, αριθ. 38460/97, § 47, CEDH 2001-I).

35. Ωστόσο, εν προκειμένω, ο προσφεύγων μπόρεσε να παρουσιάσει δίχως εμπόδια όλα τα επιχειρήματα που έκρινε προσήκοντα για την υπεράσπιση των συμφερόντων του. Τα διαδικαστικά δικαιώματά του τηρήθηκαν στον ίδιο βαθμό με εκείνα του νοσοκομείου και δεν του αρνήθηκε κανένα διαδικαστικό πλεονέκτημα το οποίο μπορεί να απόλαυσε το τελευταίο. Πράγματι, οι ισχυρισμοί του προσφεύγοντος αφορούν αποκλειστικά την ουσία της διαφοράς και δεν μπορούν από τη φύση τους να θέσουν ζήτημα τήρησης της αρχής της ισότητας των όπλων.

36. Έπεται ότι η αιτίαση αυτή είναι προδήλως αβάσιμη και πρέπει να απορριφθεί κατ'εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Σύμβασης.

III. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

37. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης,

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την ατελή μόνον επανόρθωση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

1. Υλική ζημία

38. Ο προσφεύγων αξιώνει για υλική ζημία τους τόκους υπερημερίας σύμφωνα με τα ποσοστά που προβλέπει ο νόμος 876/1979 σχετικά με τα ποσοστά

τόκων για τις οφειλές μεταξύ ιδιωτών ή τις οφειλές ιδιωτών έναντι νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου. Προσκομίζοντας πίνακες, όπου υπολογίζονται τα αιτούμενα ποσά από τις 15 Φεβρουαρίου 1998 έως τις 31 Δεκεμβρίου 2007, υπολογίζει το ποσό αυτό σε 6.572,41 ευρώ.

39. Η Κυβέρνηση αμφισβητεί τον τρόπο υπολογισμού που ακολούθησε ο προσφεύγων και υποστηρίζει ότι το επιδικαστέο για την αιτία αυτή ποσό δεν μπορεί να υπερβεί τα 1.174,64 ευρώ. Το ποσό αυτό αντιστοιχεί στη διαφορά των τόκων που απορρέει από το ποσοστό που εφαρμοζόταν μεταξύ ιδιωτών για την περίοδο από 5 Δεκεμβρίου 2000 (ημερομηνία κατά την οποία ο προσφεύγων κοινοποίησε την αγωγή του στην αντίδικη πλευρά) έως 12 Ιανουαρίου 2006 (ημερομηνία της απόφασης αριθ. 3/2006 της ολομέλειας του Αρείου Πάγου) και του ποσοστού 6%.

40. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι μία απόφαση που διαπιστώνει παραβίαση επιφέρει για το εναγόμενο Δημόσιο τη νομική υποχρέωση να θέσει τέλος στην παραβίαση και να εξαφανίσει τις συνέπειες αυτής ούτως ώστε να αποκατασταθεί, κατά το δυνατόν, η προτέρα κατάσταση (Ιατρίδης κατά της Ελλάδος (δίκαιη ικανοποίηση) [GC], no. 31107/96, § 32, CEDH 2000-XI).

41. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει καταρχήν ότι δεν υποστηρίχθηκε ότι ο προσφεύγων έλαβε οποιοδήποτε ποσό για τόκους. Συντρέχει επομένως λόγος να καθορισθούν και να του επιδικαστούν τόκοι επί του χορηγηθέντος κεφαλαίου από τα εθνικά δικαστήρια. Το επιχείρημα της Κυβέρνησης βάσει του οποίου ο προσφεύγων δικαιούται τη διαφορά που απορρέει από τα δύο ποσοστά εφαρμοστέων τόκων θα ήταν πειστικό αν ο προσφεύγων είχε ήδη λάβει τόκους με ποσοστό 6%. Επιπλέον, σε ό,τι αφορά τη *dies ad quo* για τον υπολογισμό των τόκων, το Δικαστήριο δε διακρίνει κανένα λόγο που να το οδηγεί να απομακρυνθεί από ό,τι αποφάσισαν τα εθνικά δικαστήρια, τα οποία όρισαν το διάστημα αυτό από την επομένη της ημέρας κατά την οποία κάθε αξίωση κατέστη απαιτητή (βλέπε πιο πάνω παράγραφοι 7 και 9). Τέλος, σε ό,τι αφορά την *dies ad quem*, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι οι τόκοι υπερημερίας προορίζονται για να επανορθώσουν τη βλάβη που υφίσταται ο δανειστής λόγω της καθυστέρησης στην εκτέλεση εκ μέρους του οφειλέτη της υποχρέωσής του να απαλλαγθεί από την οφειλή του. Ως εκ τούτου, στο μέτρο που ο προσφεύγων δεν έλαβε ακόμη τα σχετικά ποσά, δεν υφίσταται πειστικός λόγος να καθορισθεί η ημέρα αυτή ως η ημερομηνία έκδοσης της απόφασης αριθ. 3/2006, όπως προτείνει η Κυβέρνηση.

42. Ενόψει των ανωτέρω, το δικαστήριο εκτιμά ότι συντρέχει λόγος να επιδικασθεί στον προσφεύγοντα ολόκληρο το αιτούμενο ποσό, το οποίο στρογγυλοποιείται σε 6.572 ευρώ.

2. Ηθική βλάβη

43. Ο προσφεύγων αξιώνει επιπλέον 3.000 ευρώ για την ηθική βλάβη που υποστηρίζει ότι υπέστη.

44. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι μία διαπίστωση της παραβίασης θα συνιστούσε αφ'εαυτής μία επαρκή δίκαιη ικανοποίηση για ηθική βλάβη.

45. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η ηθική βλάβη επανορθώθηκε επαρκώς από τη διαπίστωση περί παραβίασης της παρούσας απόφασης.

B. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

46. Ο προσφεύγων αξιώνει, προσκομίζοντας τιμολόγια, 2.299,85 ευρώ για τα έξοδα και τη δικαστική δαπάνη στα οποία υποβλήθηκε ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου και του Αρείου Πάγου και 5.000 ευρώ για εκείνα στα οποία υποβλήθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου.

47. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το αίτημα αυτό είναι υπερβολικό και ανατιολόγητο και καλεί το Δικαστήριο να το απορρίψει. Εναλλακτικά, υποστηρίζει ότι το επιδικαστέο για την αιτία αυτή ποσό δεν μπορεί να υπερβεί το ποσό των 2.000 ευρώ.

48. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η επιδίκαση εξόδων και δικαστικής δαπάνης στη βάση του άρθρου 41 προϋποθέτει την απόδειξη της πραγματικότητας, της αναγκαιότητάς τους και, επιπλέον, του εύλογου χαρακτήρα του ύψους τους (*Ιατρίδης κατά Ελλάδας* [GC], no. 31107/96, § 54, CEDH 2000-XI). Εν προκειμένω, λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία που έχει στη διάθεσή του και τα πιο πάνω αναφερόμενα κριτήρια, το Δικαστήριο κρίνει εύλογο το ποσό των 4.000 ευρώ για όλα τα έξοδα και το επιδικάζει στον προσφεύγοντα, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται από τον προσφεύγοντα ως φόρος.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

49. Το Δικαστήριο κρίνει προσήκον να βασίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας στο επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Κηρύσσει* την προσφυγή παραδεκτή ως προς την αιτίαση την ελκόμενη από το δικαίωμα του προσφεύγοντος για σεβασμό της περιουσίας του και απαράδεκτη κατά τα λοιπά.

2. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1.

3. *Αποφαίνεται* ότι η διαπίστωση της παραβίασης της Σύμβασης συνιστά εν προκειμένω μία επαρκή δίκαιη ικανοποίηση για οποιαδήποτε ηθική βλάβη μπορεί να υπέστη ο προσφεύγων.

4. *Αποφαίνεται*

α) ότι το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει στον προσφεύγοντα, μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, 6.572 (έξι χιλιάδες πεντακόσια εβδομήντα δύο) ευρώ για υλική ζημία και 4.000 (τέσσερις χιλιάδες) ευρώ για έξοδα και δικαστική δαπάνη, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται ως φόρος,

β) ότι, από τη λήξη της προθεσμίας αυτής και μέχρι την καταβολή, το ποσό αυτό θα προσαυξηθεί με τόκους υπολογιζόμενους με επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το οποίο θα ισχύει κατά την εν λόγω περίοδο, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

5. *Απορρίπτει* το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη γαλλική γλώσσα και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 22 Μαΐου 2008 κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού.

(υπογραφή)

André Wampach

Αναπληρωτής Γραμματέας

(υπογραφή)

Nina Vajić

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου

εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 12 Ιουνίου 2008

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετροντσόπουλος